

دانشگاه بیرجند

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه جغرافیا

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته جغرافیا گرایش برنامه‌ریزی روستایی

عنوان

تأثیرات اقتصادی اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر

سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان چادگان

استاد راهنما

دکتر جواد میکانیکی

استاد مشاور

مهدی وفایی فرد

نگارنده

حسن ابراهیمی مندرجانی

نیمسال دوم تحصیلی ۹۰-۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و شکر

ایزد منان را سپاس که هستم، می‌اندیشم، می‌بینم، می‌فهمم. خدایا شکر برای همه داده‌ها و نداده‌هایت سپاس که بوده‌ای در کنارم و می‌دانم که خواهی ماند. با تو بودن غایت خوشبختی است و تا تو هستی از همه بی‌نیازم. خدایا کوتاهییم را ببخش آنجا که فراموش کرده‌ام در کنارم و ناظر بر اعمالم هستی خدایا شکر که مرا لایق آموختن دانستی و شکوه یاد گرفتن را به من ارزانی داشته‌ای و تقدیرم را در مسیر اندیشه و دانش مقدر نموده‌ای.

این نعمت را نمی‌توانم در غالب لغات بیان کنم و سپاس آن در حد توان ناتوان من نیست. طی طریق کردن این مسیر خطیر بدون یاری تو و بندگان مهربانت میسر نخواهد بود و چه زیبا در فرازهایی از کتاب آسمانی ما مسلمانان به آن اشاره شده است «لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق...» بی‌گمان آنان که لطف بندگان مرا ناسپاس باشند شکرگزار نعمت‌های خالقشان هم نخواهند بود. جان کلام این آیه روح بخش در آن است که قدرشناس همه عزیزان و دوستانی که به هر طریق یاری‌گر بنده در تدوین این رساله بوده‌اند باشم.

از خانواده مهربانم صمیمانه تشکر می‌کنم که پناه من در تمام ناملایمات، بوده‌اند هرچند جبران محبت‌های ایشان ادعایی بیش نیست.

از جناب آقای دکتر جواد مکانیکی استاد‌گرا‌ن‌قدرم که راهنمایی این رساله را عهده‌دار بوده‌اند و صبورانه با رهنمودهای اندیشمندانه خود بنده را در تدوین این پایان‌نامه یاری رساندند خالصانه سپاسگزارم در پناه مهر ازلی برایشان آرزوی سلامتی و سر بلندی می‌نمایم. از جناب آقای مهندس مهدی وفایی فرد که مشاور این جانب در انجام این رساله بوده‌اند و با نظریات هوشمندانه خود بنده را یاری رساندند صمیمانه تشکر می‌کنم و برایشان توفیق روز افزون و سلامتی از درگاه حق مسئلت می‌نمایم.

از استادان ارجمندم که قبول زحمت نموده و داوری این رساله را برعهده گرفتند صمیمانه تشکر می‌کنم گذشته از آن به پاس رهنمودهای اندیشمندانه که در طی دو سال افتخار شاگردی از محضر ایشان شامل حال بنده شد خالصانه تشکر می‌کنم و از خداوند منان آرزوی سلامتی و کامیابی برای این استادان بزرگوار را دارم. و از همه عزیزانی که به هر طریق یاری‌گر این جانب بوده‌اند صمیمانه تشکر می‌نمایم.

حسن ابراهیمی مندرجانی

خرداد/ماه ۱۳۹۰

تقدیم ...

تقدیم به او که زیباترین واژه دفتر هستیم است و وجود گرمش محکم‌ترین پناه ناملایمات
زندگیم: پدر عزیزم.

تقدیم به او که یادش آرام بخش خستگی‌هایم است و حضور سبزش همیشه در قلبم جاری
است: روح پاک مادرم.

تقدیم به آنان که محبتشان نوربخش همه لحظات زندگیم است: خواهران و برادران ارجمندم.

چکیده

وجود مناطق با جاذبه‌های طبیعی و مصنوعی ویژه، باعث بوجود آمدن مراکز متمرکز توریستی - تفریحی در برخی از نواحی کشور شده است. دریاچه سد زاینده رود در شهرستان چادگان استان اصفهان نمونه‌ای از این مناطق است که از جذابیت‌های منحصر به فرد برخوردار می‌باشد. سازمان‌های متعددی دست‌اندرکار صنعت گردشگری در منطقه می‌باشند که از جمله بزرگترین آن‌ها مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود است. این پژوهش بر آن است SS اثرات اقتصادی- اجتماعی آن را، بر شاغلین روستایی مجموعه و همچنین خانوارهای روستایی ساکن محدوده، مورد ارزیابی قرار دهد. به منظور دستیابی به هدف فوق، تعداد ۲۴۳ خانوار به نسبت مساوی از شاغلین (مستقیم و غیر مستقیم) مجموعه گردشگری و خانوارهای روستایی ساکن در محدوده بخش مرکزی شهرستان چادگان با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، متناسب حجم جمعیت روستاها انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها از خانوارها با استفاده از پرسشنامه ۴۱ گویه‌ای محقق ساخته انجام گرفت. برای برآورد روایی صوری و محتوایی پرسشنامه از نظرات متخصصان استفاده شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ، $0.84/2$ برآورد شد. داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی شامل فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، t مستقل با استفاده از نرم افزار آماري Spss تحلیل شد. یافته‌ها نشانگر آن است احداث و توسعه مجموعه گردشگری باعث بهبود وضعیت اقتصادی اجتماعی شاغلین روستایی مجموعه و خانوارهای روستایی ساکن در سکونتگاه‌های روستایی و ماندگاری جمعیت در محدوده مورد مطالعه شده است. واژگان کلیدی: دریاچه سد زاینده رود، شهرستان چادگان، تاثیرات اقتصادی- اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود، سکونتگاه‌های روستایی

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۱
۲-۱- بیان مسأله	۲
۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش	۳
۴-۱- اهداف تحقیق	۴
۵-۱- سوال‌های تحقیق	۵
۶-۱- فرضیات تحقیق	۵
۷-۱- تعریف واژه‌ها و اصطلاحات	۵
۸-۱- روش تحقیق	۶
۹-۱- جامعه آماری و تعیین حجم نمونه و روش نمونه‌گیری	۷
۱۰-۱- ابزار جمع‌آوری اطلاعات	۸
۱۱-۱- تجزیه و تحلیل اطلاعات	۹
۱۲-۱- روایی و پایایی تحقیق	۹
۱-۱۲-۱- پایایی (اعتماد)	۹
۱-۱۲-۲- روایی (اعتبار)	۱۰
۱۳-۱- محدودیت‌های پژوهش	۱۰

فصل دوم: مبانی نظری

۱-۲- مقدمه	۱۱
۲-۲- گردشگری	۱۱
۳-۲- گردشگر	۱۲
۴-۲- انواع گردشگری	۱۳
۵-۲- مفهوم اوقات فراغت	۱۶

۱۹	۶-۲-۲ جغرافیا و گردشگری
۲۱	۷-۲-۲ فلسفه گردشگری
۲۲	۸-۲-۲ توریسم از دیدگاه قرآن
۲۳	۹-۲-۲ پیشینه و تاریخچه گردشگری در جهان
۲۵	۱۰-۲-۲ پیشینه و تاریخچه گردشگری در ایران
۲۸	۱۱-۲-۲ عوامل موثر بر گسترش صنعت گردشگری
۲۹	۱۲-۲-۲ ویژگی‌های صنعت گردشگری
۳۱	۱۲-۱-۲ نقش خدمات در صنعت گردشگری
۳۲	۱۳-۲-۲ صنعت توریسم
۳۳	۱۴-۲-۲ اقتصاد و توریسم
۳۸	۱۵-۲-۲ اجتماع و توریسم
۳۹	۱۶-۲-۲ سیاست و توریسم
۴۰	۱۷-۲-۲ جاذبه‌های جهانگردی
۴۱	۱۸-۲-۲ ارکان صنعت جهانگردی
۴۲	۱۹-۲-۲ تکنولوژی و توریسم
۴۳	۲۰-۲-۲ ساختار تجربه گردشگری
۴۴	۲۱-۲-۲ دیدگاه‌ها و رویکردهای مبتنی بر گردشگری
۴۵	۲۲-۲-۲ دیدگاه زیست محیطی و گردشگری پایدار
۴۷	۲۳-۲-۲ اثرات محیطی گردشگری
۴۸	۲۴-۲-۲ اصول گردشگری پایدار
۴۸	۲۵-۲-۲ اثرات منفی توریسم
50	۲۶-۲-۲ پیشینه تحقیق
۵۲	۲۷-۲-۲ جمع بندی
۵۳	۲۸-۲-۲ مدل مفهومی تحقیق

فصل سوم: معرفی محدوده مورد مطالعه

56	۱-۳-۱ مقدمه
۵۶	۲-۳-۲ موقعیت جغرافیایی شهرستان چادگان
۵۸	۳-۳-۳ مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود
۶۰	۴-۳-۴ ویژگیهای طبیعی منطقه مورد مطالعه
۶۰	۴-۳-۴-۱ زمین شناسی منطقه
۶۱	۴-۳-۲-۲ توپوگرافی و ژئومورفولوژی
۶۴	۴-۳-۳-۳ طبقه بندی اقلیمی
۶۵	۴-۳-۳-۲ توده های هوا
۶۷	۴-۳-۳-۳ اقلیم منطقه
۶۹	۴-۳-۴-۴ ساعات آفتابی
۷۰	۴-۳-۵-۳ یخبندان و سیر سالانه آن
۷۲	۴-۳-۶-۳ بررسی سالانه باد
۳۷	۴-۳-۷-۳ وضعیت بارندگی
۷۴	۴-۳-۸-۳ تبخیر
۷۵	۴-۳-۹-۳ پوشش گیاهی
۸۰	۵-۳-۵ ویژگی های انسانی محدوده مورد مطالعه
۸۰	۵-۳-۱-۱ مختصری از جغرافیای تاریخی شهرستان چادگان
۸۰	۵-۳-۲-۲ جمعیت
۸۲	۵-۳-۳-۳ ساختار سنی و جنسی
۸۲	۵-۳-۴-۳ سواد و آموزش
۸۲	۵-۳-۵-۳ وضعیت اشتغال در بخش مرکزی شهرستان چادگان
۸۴	۶-۳-۶ جمع بندی

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق

۸۶	۴-۱- مقدمه.....
۸۶	۴-۲- آمار توصیفی.....
۸۶	۴-۲-۱- آمار توصیفی مربوط به خانوار شاغلین مستقیم و غیرمستقیم در سازمان عمران زاینده رود.....
۸۶	۴-۲-۱-۱- جنس پاسخگو.....
۸۷	۴-۲-۱-۲- سن پاسخگو.....
۸۸	۴-۲-۱-۳- وضعیت تاهل.....
۸۹	۴-۲-۱-۴- تعداد افراد خانوار.....
۹۰	۴-۲-۱-۵- تحصیلات و آموزش.....
۹۱	۴-۲-۱-۶- وضعیت حقوق دریافتی افراد.....
۹۲	۴-۲-۱-۷- وضعیت سابقه کار افراد شاغل.....
۹۳	۴-۲-۱-۸- گویه افراد شاغل در مجموعه گردشگری در خصوص وضعیت اقتصادی قبل از اشتغال در سازمان.....
94	۴-۲-۱-۹- گویه افراد شاغل در مجموعه گردشگری در خصوص وضعیت اقتصادی بعد از اشتغال در سازمان.....
۹۵	۴-۲-۱-۱۰- گویه افراد شاغل در مجموعه گردشگری در خصوص وضعیت اجتماعی قبل از اشتغال در سازمان.....
96	۴-۲-۱-۱۱- گویه افراد شاغل در مجموعه گردشگری در خصوص وضعیت اجتماعی بعد از اشتغال در سازمان.....
97	۴-۲-۲- مشخصات عمومی پاسخ دهنده گان مربوط به خانوار روستایی ساکن در محدوده مورد مطالعه.....
97	۴-۲-۱- جنس پاسخگو.....
97	۴-۲-۲- سن پاسخگو.....
99	۴-۲-۳- تعداد افراد خانوار.....
۱۰۰	۴-۲-۴- تحصیلات و آموزش.....
101	۴-۲-۵- نوع فعالیت.....
102	۴-۲-۶- نوع مسکن.....
103	۴-۲-۷- سابقه سکونت.....
۱۰۴	۴-۲-۸- وضعیت درآمد.....

105اثرات اقتصادی مثبت برای فرضیه دوم.....۹-۲-۲-۴
107اثرات اقتصادی منفی برای فرضیه دوم.....۱۰-۲-۲-۴
108اثرات اجتماعی مثبت برای فرضیه دوم.....۱۱-۲-۲-۴
110اثرات اجتماعی منفی برای فرضیه دوم.....۱۲-۲-۲-۴
111ماندگاری جمعیت روستایی.....۳-۲-۲-۴
۱۱۳آمار استنباطی.....۳-۳-۲-۴
۱۱۳فرضیه اول.....۳-۱-۲-۴
114فرضیه دوم.....۳-۲-۲-۴
115فرضیه سوم.....۳-۳-۲-۴

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

116مقدمه.....۱-۵
119آزمون فرضیه اول.....۲-۵
۱۱۹آزمون فرضیه دوم.....۳-۵
۱۲۰آزمون فرضیه سوم.....۳-۵
۱۲۰پیشنهادات.....۵-۵
122اقدامات اقتصادی.....۱-۵-۵
123اقدامات اجتماعی و فرهنگی.....۲-۵-۵

«فهرست جداول»

۸جدول (۱-۱) سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی به تفکیک حجم نمونه.....
10جدول (۲-۱) ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه.....
33جدول (۱-۲) مبالغ حاصل از ورود گردشگران به مناطق مختلف.....
۵۲جدول (۲-۲) خلاصه ای از تحقیقات انجام شده برخی از محققان خارجی و داخلی.....
67جدول (۳-۱) مهمترین پدیده های جوی ایستگاه چادگان براساس دوره آماری ۲۶ساله (۱۹۸۳-۲۰۰۹).....
69جدول (۳-۲) میانگین ماهیانه و سالیانه دما را در ایستگاه‌های منتخب منطقه (براساس میانگین آماری ۲۰ ساله)(۱۹۸۵-۲۰۰۵).....

- جدول (۳-۳) ساعات آفتابی واقعی و حداکثر ساعات آفتابی ممکن (N) و نسبت $\frac{n}{N}$ (براساس میانگین آماری ۲۰ ساله) (۱۹۸۵-۲۰۰۵)..... 70
- جدول (۳-۴) تعداد روزهای یخبندان در ایستگاه‌های مختلف در طول سال (براساس میانگین آماری ۲۰ ساله) (۱۹۸۵-۲۰۰۵)..... 71
- جدول (۳-۵) تعداد و جهت وزش باد در ایستگاه سینوپتیک داران (براساس میانگین آماری ۲۰ ساله) (۱۹۸۵-۲۰۰۵)..... 72
- جدول (۳-۶) مقدار بارش سالانه در ایستگاه‌های منتخب براساس دوره آماری ۲۶ ساله (۱۹۸۳-۲۰۰۹)..... 74
- جدول (۳-۷) متوسط تبخیر سالانه در ایستگاه‌های منتخب براساس دوره آماری ۲۶ ساله (۱۹۸۳-۲۰۰۹)..... 75
- جدول (۳-۸) جمعیت و خانوار سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان چادگان در سال‌های ۶۵، ۷۵ و ۸۵..... 81
- جدول (۳-۹) ساختار سنی در سال ۸۵ در سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان چادگان..... 82
- جدول (۳-۱۰) ساختار اشتغال در سال‌های ۷۵ و ۸۵ در سکونتگاه‌های روستایی در بخش مرکزی شهرستان چادگان..... 83
- جدول (۴-۱) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب جنس..... 86
- جدول (۴-۲) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سن..... 87
- جدول (۴-۳) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب وضعیت تاهل..... 88
- جدول (۴-۴) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب تعداد افراد خانوار..... 89
- جدول (۴-۵) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان سواد..... 90
- جدول (۴-۶) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان حقوق دریافتی..... 91
- جدول (۴-۷) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سابقه کار..... 92
- جدول (۴-۸) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص وضعیت اقتصادی قبل از اشتغال در سازمان..... 93
- جدول (۴-۹) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص وضعیت اقتصادی بعد از اشتغال در سازمان..... 94
- جدول (۴-۱۰) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص وضعیت اجتماعی قبل از اشتغال در سازمان..... 95
- جدول (۴-۱۱) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص وضعیت اجتماعی بعد از اشتغال در سازمان..... 96
- جدول (۴-۱۲) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب جنس..... 97
- جدول (۴-۱۳) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سن..... 98
- جدول (۴-۱۴) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب وضعیت تاهل..... 98
- جدول (۴-۱۵) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب تعداد افراد خانوار..... 99
- جدول (۴-۱۶) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نوع فعالیت..... 101

- جدول (۴-۱۷) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نوع مسکن ۱۰۲
- جدول (۴-۱۸) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سابقه سکونت ۱۰۳
- جدول (۴-۱۹) توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان درآمد ۱۰۴
- جدول (۴-۲۰) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات مثبت اقتصادی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۰۵
- جدول (۴-۲۱) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات مثبت اقتصادی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۰۶
- جدول (۴-۲۲) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات منفی اقتصادی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۰۷
- جدول (۴-۲۳) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات منفی اقتصادی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۰۸
- جدول (۴-۲۴) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات مثبت اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۰۹
- جدول (۴-۲۵) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات مثبت اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۱۰
- جدول (۴-۲۶) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات منفی اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۱۰
- جدول (۴-۲۷) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات منفی اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی ۱۱۱
- جدول (۴-۲۸) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثر مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر ماندگاری جمعیت سکونتگاه‌های روستایی ۱۱۲
- جدول (۴-۲۹) دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر ماندگاری جمعیت سکونتگاه‌های روستایی ۱۱۳
- جدول (۴-۳۰) مقایسه میانگین وضعیت اقتصادی و اجتماعی افراد مورد مطالعه قبل و بعد از اشتغال در سازمان ۱۱۳
- جدول (۴-۳۱) نتیجه آزمون t مستقل ۱۱۴
- جدول (۴-۳۲) نتیجه آزمون t مستقل ۱۱۴
- جدول (۴-۳۳) نتیجه آزمون t مستقل ۱۱۵

«فهرست نمودارها»

- نمودار ۱-۲ مدل تحلیلی تحقیق ۵۵

- ۸۷.....[نمودار ۱-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب جنس](#)
- ۸۸.....[نمودار 2-4 توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سن](#)
- ۸۹.....[نمودار ۳-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب وضعیت تاهل](#)
- ۹۰.....[نمودار ۴-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب تعداد افراد خانوار](#)
- ۹۱.....[نمودار ۵-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان سواد](#)
- ۹۲.....[نمودار ۶-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان حقوق دریافتی](#)
- ۹۳.....[نمودار ۷-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سابقه کار](#)
- ۹۸.....[نمودار ۸-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب جنس](#)
- 100.....[نمودار ۹-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب تعداد افراد خانوار](#)
- 101.....[نمودار ۱۰-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان سواد](#)
- 102.....[نمودار ۱۱-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نوع فعالیت](#)
- 103.....[نمودار ۱۲-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نوع مسکن](#)
- 104.....[نمودار ۱۳-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سابقه سکونت](#)
- 105.....[نمودار ۱۴-۴ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان درآمد](#)
- 106.....[نمودار ۱۵-۴ دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات مثبت اقتصادی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی](#)
- 108.....[نمودار ۱۶-۴ دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات منفی اقتصادی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی](#)
- 109.....[نمودار ۱۷-۴ دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات مثبت اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی](#)
- 111.....[نمودار ۱۸-۴ دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثرات منفی اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر سکونتگاه‌های روستایی](#)
- 112.....[نمودار ۱۹-۴ دیدگاه افراد مورد مطالعه در خصوص اثر مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر ماندگاری جمعیت سکونتگاه‌های روستایی](#)

«فهرست نقشه‌ها»

- ۵۶.....[نقشه \(۱-۳\) موقعیت شهرستان چادگان در استان اصفهان](#)
- ۵۷.....[نقشه \(2-3\) موقعیت بخش مرکزی در شهرستان چادگان](#)

نقشه (۳-۳) پراکندگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بخش مرکزی شهرستان چادگان ۵۸

نقشه (۴-۳) موقعیت مجموعه گردشگری در استان اصفهان ۶۰

نقشه (۵-۳) پراکندگی رودهای فصلی و دائمی در بخش مرکزی شهرستان چادگان ۶۴

«پیوست‌ها»

پرسشنامه خانوار شاغلین مستقیم و غیر مستقیم در مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود ۱۲۴

پرسشنامه خانوار روستایی ساکن در سکونتگاه‌های روستایی بخش مرکزی شهرستان چادگان ۱۲۶

عکس شماره ۱ طرح جامع دهکده فرهنگی تفریحی سازمان عمران زاینده رود ۱۲۸

عکس شماره ۲ نمایی از ویلاهای مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود ۱۲۹

عکس شماره ۳ نمایی از ویلاهای مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود ۱۲۹

عکس شماره ۴ سفر استاندارد اصفهان و همراهان به مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود (پاییز ۸۹) ۱۳۰

عکس شماره ۵ برگزاری جشن های ملی و مذهبی نمونه‌ای از خدمات فرهنگی مجموعه گردشگری ۱۳۰

عکس شماره ۶ نمایی از زیبایی‌های فصل پاییز در مجموعه گردشگری ۱۳۱

عکس شماره ۷ پیاده روی خانوادگی در مجموعه گردشگری ۱۳۱

عکس شماره ۸ نمایی از اسکله قایق رانی مجموعه گردشگری ۱۳۲

عکس شماره ۹ اسکله قایق‌های پدالی و موتوری مجموعه گردشگری ۱۳۲

عکس شماره ۱۰ مجموعه رستوران مجموعه گردشگری ۱۳۳

عکس شماره ۱۱ کالسکه سواری در سواحل زیبای دریاچه زاینده رود ۱۳۳

عکس شماره ۱۲ چشم انداز زیبای دریاچه سد زاینده رود در فصل زمستان ۴۱۳

عکس شماره ۱۳ بهار با طراوت در سواحل چشم نواز دریاچه سد زاینده رود ۱۳۴

عکس شماره ۱۴ برج کبوتر (یادمان تاریخ و فرهنگ باستانی شهرستان) ۱۳۵

عکس شماره ۱۵ لاله های واژگون به همراه نمایی از برج کبوتر ۱۳۵

فصل اول

کلیات تحقیق

جهان ما پوشیده از زیبایی‌های نامشهودی است که یکی از آنها طبیعت و زیبایی‌های مسحور کننده آن است طبیعتی که علاوه بر زیبایی‌های چشمگیر، جنبه کارکردی نیز دارد. همین جنبه کارکردی متنوع است که به مثابه ثروت هر شهر و روستا زمینه ساز اصلی پایداری اقتصادی و اجتماعی و زیست محیطی به شمار می‌رود جنبه‌های کارکردی زیبایی‌های طبیعی و میراث ماندگار تاریخی در دهه‌های اخیر در تولید ثروت و درآمد با نام گردشگری یا توریسم جایگاه ممتازی در اقتصاد جهانی یافته است. گردشگری در در دهه‌های اخیر به طور گسترده‌ای در حال رشد است به طوری که تبدیل به یکی از صنایع پر درآمد دنیا گشته است. تحولات بعد از جنگ جهانی دوم از جمله در زمینه‌های گسترش شهرنشینی و ایجاد شهرهای بزرگ، آلودگی محیط‌های شهری، افزایش اوقات فراغت منجر به افزایش گردشگری شده است گردشگری با هدف دیدن و بهره‌مند شدن از طبیعت و جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی انجام می‌گیرد می‌تواند به عنوان ابزاری برای توسعه روستایی مورد استفاده قرار گیرد به شرط آنکه برنامه‌ریزی توریسم با مد نظر قراردادن اثرات مثبت و منفی و در نظر گرفتن همه جوانب صورت پذیرد. به بیانی شیواتر گردشگری به عنوان راهکار جدید اقتصاد و توسعه پایدار روستاها نباید به اصل و ماهیت حیات روستاها آسیبی وارد کند. گردشگری روستایی به دلیل درهم تنیدگی با تنوع زیست محیطی و طبیعت و وابستگی به محیط‌های زیبای روستایی که به دور از تنش‌های شهری است موجبات لذت بردن از طبیعت بکر خارج از محیط شهری را فراهم می‌آورد حفظ محیط‌زیست و گردش مسولانه در طبیعت در ذات این راهکار توسعه اقتصادی نهفته است به علاوه تحرک و توسعه در ابعاد اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و زیرساختی روستا از اثرات مشهود گردشگری در محیط روستا است همه موارد مذکور نشان دهنده رابطه قوی بین گردشگری و توسعه پایدار است. گردشگری دارای اثرات متنوعی بر نواحی روستایی است از مهم‌ترین اثرات اقتصادی آن می‌توان به ایجاد تنوع درآمد برای روستاییان، ایجاد اشتغال، ارزش افزوده برای محصولات کشاورزی و صنایع دستی، اشاره نمود. از اثرات اجتماعی گردشگری روستایی به مواردی چون از انزوا خارج کردن روستاها، افزایش آگاهی و سطح معلومات روستاییان، گسترش امکانات زیربنایی، ایجاد هویت و افزایش جایگاه اجتماعی روستاییان اشاره می‌شود لازم به ذکر است گردشگری با همه اثرات مثبت اقتصادی و فرهنگی مناسب دارای تبعات نامناسبی نیز می‌باشد که از مهم‌ترین آنها به مواردی چون تخریب محیط زیست، تغییر هنجارها و فرهنگ بومی و اصالت روستاها، رواج شیوه‌های نامتعارف و ناسازگار زندگی افزایش جرم و جنایت اشاره می‌شود. از این رو در یک برنامه‌ریزی جامع و مناسب در این راستا ضروری به نظر می‌رسد که بتواند اثرات مناسب گردشگری را گسترش دهد و در جهت کاهش یا حذف اثرات منفی آن گام بردارد و این امر مستلزم شناخت و مطالعات همه جانبه در این رابطه است سرزمین ایران نیز طیف متنوعی از منابع طبیعی و فرهنگی را داراست و دارای توانمندی‌های زیادی در زمینه گردشگری است و گذشته از آن رکود کشاورزی باعث شده است که گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین راهکارهای اقتصاد غیر زراعی مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد. علاوه بر آن گردشگری به عنوان یکی از شیوه‌های غلبه بر شکنندگی اقتصاد روستایی ایران به شمار می‌آید که در این رابطه طرح‌ها و برنامه‌های متنوعی صورت

گرفته است. در این پژوهش سعی شده است که اثرات مناسب و غیرمناسب گردشگری بر روستاهای بخش مرکزی شهرستان چادگان از دیدگاه جغرافیایی مورد تحقیق و بررسی قرار گیرد برای حصول به نتیجه ۵ فصل، فصل اول کلیات پژوهش، فصل دوم مبانی نظری و پیشینه تحقیق، فصل سوم معرفی محدوده مورد مطالعه، فصل چهارم یافته‌های تحقیق، فصل پنجم بحث و نتیجه‌گیری، تدوین شده است.

۱-۲- بیان مسأله

گردشگری و سفر و چگونگی گذراندن اوقات فراغت عرصه‌ای است که در دنیای امروز و در جهان آینده نقش تعیین کننده‌ای در غنی بخشی روح انسان و ارتقاء کیفیت زندگی دارد. جهان امروز با پیشرفت‌های اجتناب‌ناپذیر در عرصه تکنولوژی و زندگی شهری هر چه بیشتر انسان متمدن را از طبیعت و زندگی جمعی که هر یک پناهی و گریزگاهی برای بشر بوده است دور می‌کند. گردشگری عرصه نوینی را می‌گشاید تا بشر امروزی مجدداً بتواند حتی برای مدت کوتاهی هم که شده خود را در پیوندی یگانه با طبیعت و جهان ببیند و احساس امنیت گم شده را باز یابد. گردش و سفر این فرصت را برای انسان به ارمغان می‌آورد تا با گسستن از فعالیت‌های روزانه به غذای روحی و تجدید انرژی بپردازد. امروزه نحوه زندگی جایگاه ویژه‌ای برای سفر و گردشگری در انسان معاصر گشوده است این امر در عین حال موجب شده که برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران برنامه‌های توسعه‌ای به لحاظ توجه به استفاده کنندگان (گردشگران) و چه به لحاظ درآمدزایی این صنعت به این پدیده توجه نشان دهند.

پیش‌بینی‌های شورای جهانی جهانگردی نشان می‌دهد که گردشگری تا سال ۲۰۰۵ بیش از ۷/۹ تریلیون درآمد ناخالص خواهد داشت. همین برآورد نشان می‌دهد که این صنعت برای بیش یک نهم کارگران جهان ایجاد کار خواهد کرد و ۱۰/۱ درصد ناخالص جهان را به خود اختصاص خواهد داد (رضوانی، ۱۳۷۴:۳۲). در این تردیدی نیست که ایران کشور وسیع، متنوع، چهار فصل، تاریخی و دارای مردمان با فرهنگ و آگاه است. ایران یکی از قدیمی‌ترین تمدن‌های منطقه است و یکی از ده کشور بزرگ تاریخی و باستانی دنیاست (رهنمایی، ۱۳۸۲:۳۲). این کشور از توانمندی‌های بالقوه فراوان و امکانات بالفعل کمی برخوردار است. بررسی انواع توانمندی‌های موجود در کشور ما حاکی از آنست که زمینه‌های توسعه و رشد انواع گردشگری در آن مهیاست (کاظمی، ۱۳۸۰: ۱۳۳).

امروزه گردشگری یکی از امیدبخش‌ترین فعالیت‌هایی است که (تز)^۱ آن به عنوان گذرگاه توسعه یاد می‌کند و گردشگری در محیط‌های ییلاقی با توجه به توسعه‌ی شهرنشینی، با بهبود سیستم حمل و نقل و ارتباطات، افزایش اوقات فراغت و ... در حال گسترش است و یکی از دستاوردهای فناوری مدرن، تولید اوقات فراغت است. هرچه فناوری و مدیریت پیشرفته‌تر باشد وقت اضافه بیشتری تولید می‌شود. بزرگترین تولید و مصرف قرن بیست و یکم حول محور تولید و مصرف اوقات فراغت را پر می‌کند. امروزه ساختار مدیریتی و تعطیلات تمامی کشورهای پیشرفته به نحوی است که پر کردن اوقات

¹.Teez

فراغت منجر به یک عمل اقتصادی می‌گردد، لذا گردشگری با همه مضامین علمی و فلسفه‌ای که در آن نهفته است یک عمل اقتصادی است و پیش‌بینی می‌شود که یکی از بزرگترین محرک‌های اقتصادی قرن حاضر باشد (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵:۱).

وجود دریاچه سد زاینده رود در فاصله دو کیلومتری مرکز شهرستان و عبور رودخانه زاینده رود از تعدادی از آبادی‌های آن و به وجود آمدن ساحل زیبا در حاشیه و بستر زاینده رود و پدید آمدن جلگه‌ها و مزارع سرسبز اطراف به همراه سایر شرایط اقلیمی و جغرافیایی به زیبایی و جاذبه‌های ارزشمند طبیعی این منطقه افزوده است. به لحاظ بعد مسافت و نزدیکی این منطقه به کلان شهر پر جمعیت اصفهان و ویژگی‌ها و جاذبه‌های خاص طبیعی مورد توجه گردشگران به خصوص قشر مرفه قرار گرفته است. و همچنین سواحل زیبا و طبیعت خدادادی این منطقه زیر ساخت مجموعه‌های ویلایی رفته است و هر روز مرزهای جدیدی بر ساحل دریاچه و رودخانه ایجاد می‌شود.

مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود^۲ اولین مرکز مدرن گردشگری - تفریحی در بخش مرکزی فلات ایران است که عملیات طراحی و ساخت آن از دو دهه قبل تحت مدیریت سازمان عمران زاینده رود آغاز شده است و در حال حاضر با حدود افزون بر ۱۵۰۰ واحد ویلایی در چشم‌انداز دریاچه سد زاینده رود روزانه متوسط بالغ بر ۱۳۰۰۰ نفر از گردشگران داخلی و خارجی، مشغول به فعالیت می‌باشد که این خود حکایت از پتانسیل‌های بسیار زیاد منطقه برای رشد و توسعه گردشگری دارد.

صنعت گردشگری^۳ به عنوان یک پدیده اجتناب ناپذیر در مناطقی که جاذبه آن وجود دارد می‌تواند دارای اثرات اقتصادی و اجتماعی از ابعاد مثبت و منفی باشد. توازن و پایداری اقتصادی و یا به عکس ناهماهنگی‌های فضایی، اقتصادی، اجتماعی از اثرات گردشگری است که به عنوان مسأله تحقیق مطرح است که در پژوهش سعی بر آن شده است که اثرات آن بر روی محدوده مورد مطالعه آشکار گردد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

توریسم و پیامدهای آن از جمله پدیده‌های نوین قرن بیستم هستند که طبق برآورد کارشناسان، این صنعت در آینده از جایگاه والایی در معادلات اقتصادی برخوردار خواهد بود این صنعت قریب به ده درصد درآمدهای جهانی را شامل شده و زمینه اشتغال یک دهم کارگران جهان را فراهم نموده است (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۶:۳).

امروزه گردشگری بزرگترین و صنعت دنیا به حساب می‌آید و با ۲۰۰ میلیون نفر شاغل، گردش مالی سالانه آن به حدود ۵/۴ تریلیون دلار می‌رسد. به بیان دیگر، این فعالیت ۸ درصد کل اشتغال جهانی را به خود اختصاص می‌دهد در ۵۴٪ کشورهای جهان، یعنی در بیش از صد و پنجاه کشور،

^۲. The complex Tourism Zayandeh rood Development Organization

^۳. Tourism Industry

گردشگری یکی از پنج منبع مهم کسب ارز خارجی است و در ۶۰ کشور، رتبه اول را به خود اختصاص می‌دهد، تعداد کل گردشگران ورودی جهان از ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰، به ۷۶۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۴ افزایش یافته و پیش‌بینی می‌شود که این تعداد در سال ۲۰۲۰ به ۱/۵۶ میلیارد نفر برسد. نرخ رشد سالانه گردشگری در دهه ۱۹۹۰ سالانه ۷ درصد و در سال ۲۰۰۴ بیش از ده درصد بوده است. در ۸۳ درصد از کشورهای در حال توسعه، گردشگری یکی از منابع اصلی درآمد و در یک سوم کشورهای فقیر، عمده‌ترین منبع درآمد بوده است (رضوانی، ۱۳۸۷:۱).

با توجه به این که بهره‌برداری از توان‌های توریستی در هر منطقه‌ای می‌تواند زمینه‌ای پویا و فعال برای توسعه آن در پی‌داشته باشد دریاچه سد زاینده رود و سواحل آن به همراه بزرگترین مجموعه گردشگری که در حاشیه شمالی آن اسقرار یافته است می‌تواند به عنوان مهمترین محور گردشگری در استان و فلات مرکزی ایران ایفای نقش نماید اما تاکنون شناسایی ارزش‌های اقتصادی و اجتماعی آن هم به لحاظ منطقه ویژه توریستی تفریحی برای استان و توسعه اقتصادی، اجتماعی برای شهرستان کمتر مورد توجه قرار گرفته است. لذا در صورت برنامه‌ریزی علمی و سرمایه گذاری هدفمند می‌تواند به عنوان یک راه حل جهت محرومیت‌زدایی و توسعه انسانی در کنار سایر بخش‌های اقتصادی ایفای نقش نماید.

۴-۱- اهداف تحقیق

با توجه به این که تعداد زیادی از سازمان‌ها، نهادها و افراد در زمینه گردشگری در منطقه سرمایه‌گذاری کرده‌اند، شایسته است بزرگترین واحد سازمانی آنها مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفته و ارزش‌های اقتصادی و اجتماعی آن به صورت ملموس و روشن منعکس گردد. بدین لحاظ این تحقیق اهداف زیر را دنبال می‌کند.

- هدف کلی

ارزیابی اثرات مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود در ابعاد اقتصادی و اجتماعی در محدوده مورد مطالعه.

- اهداف فرعی

الف: بررسی وضعیت اقتصادی- اجتماعی شاغلین مستقیم و غیرمستقیم روستایی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود در قبل و بعد از اشتغال در سازمان.

ب: بررسی تاثیرگذاری احداث و توسعه مجموعه گردشگری در بهبود وضعیت اقتصادی اجتماعی

ساکنان روستایی محدوده مورد مطالعه.

ج: بررسی تاثیرگذاری توسعه مجموعه گردشگری بر ماندگاری جمعیت سکونتگاه‌های روستایی محدوده مورد مطالعه.

۱-۵- سوال‌های تحقیق

- اثرات اقتصادی- اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر شاغلین روستایی مجموعه در محدوده مورد مطالعه چه بوده است؟

- پیامدهای اقتصادی- اجتماعی مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر ساکنین، سکونتگاه‌های روستایی در محدوده مورد مطالعه چه بوده است؟

- اثرات احداث و توسعه مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود بر ماندگاری جمعیت سکونتگاه‌های روستایی محدوده مورد مطالعه چه بوده است؟

۱-۶- فرضیات تحقیق

الف: مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود باعث بهبود وضعیت اقتصادی- اجتماعی شاغلین روستایی مجموعه، در محدوده مورد مطالعه شده است.

ب: مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود باعث بهبود وضعیت اقتصادی- اجتماعی ساکنین، سکونتگاه‌های روستایی محدوده مورد مطالعه شده است.

ج: مجموعه گردشگری سازمان عمران زاینده رود باعث ماندگاری جمعیت سکونتگاه‌های روستایی محدوده مورد مطالعه شده است.

۱-۷- تعریف واژه‌ها و اصطلاحات

جهانگردی^۴: به عمل فردی که به مسافرت می‌رود و در آن مکان که خارج از زندگی وی است برای مدتی کمتر از یک سال جهت تفریح، تجارت و دیگر هدف‌ها اقامت نماید گفته می‌شود.

جهانگرد^۵ (بازدید کننده یک شبه): کسی که حداقل یک شب در یک اقامتگاه عمومی یا خصوصی در محل مورد بازدید به سر می‌برد.

گردشگری: معادل فارسی و کاملاً دقیق واژه Tourism در زبان‌های انگلیسی، فرانسه و آلمانی است که به صورت مصطلح در زبان فارسی به جهانگردی ترجمه شده است. ریشه این واژه از اصطلاح

4. Tourism

5. Tourist